

Metodebeskrivelse for vidensnotaterne om klasseledelse i grundskolen og i gymnasiet

Vidensnotaterne *Klasseledelse i grundskolen* og *Klasseledelse i gymnasiet* er baseret på en vidensopsamling af international og skandinavisk forskningslitteratur om klasseledelse.

Dato
28.06.2019

Afgrænsning, definition og undersøgelsesspørgsmål

Den afgrænsning og det undersøgelsesspørgsmål, der ligger til grund for vidensopsamlingen, er formuleret af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) med inddragelse af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK).

Ref.
tnd

Side
1/6

Klasseledelse handler overordnet om at etablere et miljø i klassen, hvor eleverne kan engagere sig i meningsfuld faglig læring og udvikle sig socialt. Derfor er et vigtigt mål med klasseledelse at udvikle elevernes kompetencer og evne til at agere i klasseværelset og holde fokus på undervisningen. I vidensnotaterne lægger EVA sig tæt op ad den forståelse af klasseledelse, der kommer til udtryk i rapporten *Ro og klasseledelse i folkeskolen* (Søndergaard m.fl., 2014). Her forstås klasseledelse bredere end tidligere, hvor der var tendens til at reducere klasseledelse til disciplinering og bekæmpelse af uro. I den nye, bredere opfattelse forstås klasseledelse derimod som et sammensat begreb og en kompleks praksis, hvor mange elementer har betydning for udøvelsen.

Definition

"Klasseledelse er en samlebetegnelse for de praksisser, lærere og pædagoger anvender til at skabe et værdigt og meningsfuldt rum for elevers læring og udvikling. Klasseledelse udgør således en kompleks og målrettende bestræbelse på at rammesætte, organisere, støtte, facilitere og differentiere lærings- og udviklingsprocesser for alle elever i trygge rammer. Der er tale om en praksis, hvor det didaktiske, faglige og sociale er viklet helt ind i hinanden" (Søndergaard m.fl., 2014).

EVA fokuserer i denne vidensopsamling på den ovenstående forståelse af klasseledelse, og der søges efter forskning, som beskriver de former for klasseledelse, der har positiv betydning for læringsmiljøet og elevers motivation, læring og trivsel. Følgende undersøgelsesspørgsmål ligger til grund for vidensopsamlingen:

Hvilke praksisformer inden for klasseledelse på grundskole- og gymnasieområdet har positiv betydning for læringsmiljøet og elevers motivation, læring og trivsel?

Søgeprocessen

For de to vidensnotater om klasseledelse i hhv. grundskolen og gymnasiet blev der udført en samlet søgning efter relevante referencer inden for begge områder.

Der er gennemført to separate søgeprocesser: én med det formål at identificere international viden og én med det formål at identificere skandinavisk viden. Igennem disse to processer blev der indsamlet både empirisk primærviden og såkaldt metaviden, dvs. udgivelser, der samler og syntetiserer en væsentlig mængde sekundær litteratur inden for et område. Her kan der fx være tale om systematiske reviews, systematiske forskningskortlægninger, systematiske litteraturreviews/systematisk desk research, metaanalyser e.l. De internationale søgninger har haft fokus på at identificere metaviden. De skandinaviske søgninger har haft særligt fokus på at identificere praksisnær viden, der er mest muligt omsættelig i en dansk uddannelseskontekst.

Søgning er foretaget på baggrund af søgetermer, der er identificeret og konstrueret ud fra de begrebsmæssige afgrænsninger, der er foretaget for temaet klasseledelse. Søgetermerne er blevet kvalificeret af den nedsatte ekspertgruppe (se afsnit om ekspertgruppens rolle på side 5).

Internationale udgivelser

Søgninger

Der er udelukkende søgt efter internationale udgivelser i den internationale database ERIC.

Afgrænsninger

Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret på dansk, engelsk, norsk og svensk.

Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret i perioden januar 2013 – december 2018.

Der er søgt efter udgivelser, der omhandler sammenlignelige skolesystemer, det vil sige skolesystemer i OECD-lande eller EU-lande.

Der er udelukkende søgt efter studier, der omhandler grundskoleområdet og/eller gymnasieområdet.

Skandinaviske udgivelser

Databasesøgninger

De skandinaviske databasesøgninger er udført i følgende databaser:

- DIVA (SE)
- Forskningsdatabasen (DK)
- Gymnasieforskning (DK)
- Netpunkt (DK)
- Norart (NO)
- Oria (NO)
- SwePub (SE)

Der er så vidt muligt anvendt ens søgestreng (med sproglige tilpasninger) i de forskellige databaser. Da skandinaviske databaser er langt mindre effektive at søge i og indekserer

langt færre udgivelser end fx ERIC, har det været nødvendigt at foretage omfattende hånd-søgninger.

Håndøgninger

Skandinaviske håndøgninger er blevet udført hos centrale vidensproducenter, herunder:

- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)
- Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning
- ifous.se (innovation, forskning och utveckling i skola och förskola)
- Kunnskapssenter for utdanning
- Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT)
- NordForsk
- Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education (NIFU)
- Skolforskningsinstitutet
- Skolporten
- Skolverket
- Utdanningsforskning.no
- Velferdsforskningsinstituttet NOVA
- VIVE.

Side
3/6

Databasesøgningerne gav færre relevante studier på gymnasieområdet end på grundskoleområdet. For at imødekomme behovet for en større mænge forskningslitteratur om klasseledelse i gymnasiet blev kriterierne for håndøgningerne på gymnasieområdet udvidet, sådan at flere studier faldt ind under relevanskriteriet. Det gælder fx studier, hvis primære fokus er feedback og motivation.

Afgrænsninger

- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret på dansk, engelsk, norsk og svensk.
- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret i perioden januar 2013 – december 2018.

Referencer fra ekspertgruppen og snowballing (både skandinaviske og internationale)

Ud over database- og håndøgninger er der tilføjet referencer fra ekspertgruppen samt referencer fundet via snowball-metoden.

Screeningskriterier for inklusion og eksklusion

Al litteratur identificeret i søgningerne er screenet pba. de herunder anførte kriterier:

Inklusion

- Studiet undersøger, hvilke praksisformer inden for klasseledelse på grundskole- og gymnasieområdet, der har positiv betydning for læringsmiljøet og elevers motivation, læring og trivsel.

Eksklusion

- **Forkert dokumenttype:** Studiet redegør ikke for empirisk forskning. Følgende betragtes ikke som empirisk forskning: editorials, kommentarer, anmeldelse, policy-dokumenter, biografier, rent teoretiske udgivelser eller konferencepapirer. Specialer, masteropgaver mv. ekskluderes
- **Forkert type studie – internationale studier:** Studiet er ikke meta-litteratur, dvs. udgivelser der samler og syntetiserer en væsentlig mængde sekundær litteratur inden for et område. Internationale studier skal kun inkluderes, hvis der er tale om systematiske reviews, systematiske forskningskortlægninger, systematiske litteraturreviews/desk-researchs, metaanalyser eller lignende.
- **Forkert type studie – skandinaviske studier:** Studiet sorteres fra, hvis det ikke er et primært studie eller meta-litteratur. Det vil sige, at når der er tale om skandinaviske studier, inkluderes også primære studier og ikke kun meta-litteratur.
- **Forkert udgivelsestidspunkt:** Studiet er ikke publiceret i perioden fra januar 2013 til december 2018.
- **Forkert land:** Studiet indeholder ikke data fra OECD- eller EU-lande. Dvs. studiet ekskluderes, hvis empirien udelukkende er indsamlet i lande uden for OECD og EU.
- **Forkert uddannelsesområde:** Studiet undersøger ikke aktiviteter, der finder sted i relation til grundskole- eller gymnasieområdet.
- **Forkert sprog:** Studiet er ikke publiceret på dansk, norsk, svensk eller engelsk.
- **Forkert scope:** Studiet undersøger ikke, hvilke praksisformer inden for klasseledelse på grundskole- og gymnasieområdet der har positiv betydning for læringsmiljøet og elevers motivation, læring og trivsel.

Side
4/6

Screeningsproces

Screeningen omfattede flere trin, og hvert trin tog udgangspunkt i ovennævnte kriterier for inklusion og eksklusion.

1. I søgningen blev der identificeret i alt 3.364 studier. Disse studier blev screenet på baggrund af titler og eventuelle abstracts, og antallet af studier blev bragt ned til 154.
2. Listen med de 154 studier blev sendt til ekspertgruppen, der tilføjede relevant kernelitteratur. Samtidig blev der tilføjet et mindre antal studier, der blev identificeret ved hjælp af snowball-metoden.
3. Den samlede litteraturliste blev herefter screenet på såkaldt fulltext-niveau med fokus på hele studier frem for blot på titel- og abstract-niveau. I denne fase blev referencerne igen screenet for relevans med henblik på at nedbringe mængden af studier til et antal, som kunne håndteres inden for projektets ressourcemæssige rammer. Et større antal studier blev ekskluderet efter gennemlæsning, og den anvendte litteraturliste for notaterne indeholder hhv. 30 studier på grundskoleområdet og 34 studier på gymnasieområdet.

Videnskondensering

De centrale resultater og konklusioner fra de inkluderede udgivelser er blevet systematisk registreret og kondenseret med henblik på at besvare følgende spørgsmål:

- Hvad kan man lære af den internationale forskning?
- Hvad ved man fra kontekstnær skandinavisk forskning og vidensproduktion?
- Hvordan kan denne viden bringes i anvendelse?

Der blev konstrueret en analyseramme til videnskondensering af hvert inkluderet studie i vidensopsamlingen. Analyserammen udgøres af følgende punkter:

- Resultater/effekter af læreres udøvelse af klasseledelse
- Resultater/effekter af kompetenceudvikling inden for klasseledelse
- Tema 1: Gode relationer i et trygt miljø
- Tema 2: Etablering og opretholdelse af regler og rutiner
- Tema 3: Tilrettelæggelse af meningsfuld og motiverende undervisning
- Andet: Åben kategori.

Derefter er produktionen af vidensnotaterne blevet gennemført. Her har fokus været på formidling i en kort og anvendelsesorienteret form efter følgende principper:

- Fokus på målgruppen og på lokal anvendelse af den indsamlede viden
- Fokus på en pointetrevet formidling, hvor de mest centrale og anvendelige pointer i vidensgrundlaget klart og konkret fremhæves
- Fokus på hele eller dele af omsættelige indsatser, der meningsfuldt kan bringes i spil og/eller afprøves i den lokale kontekst.

Ekspertgruppe

Der har til projektet været tilknyttet en ekspertgruppe bestående af:

- Dorte Ågård, Seniorrådgiver, ph.d. i gymnasiepædagogik, Aalborg Universitet
- Per Fibæk Laursen, professor, DPU – Danmarks Pædagogiske Universitet
- Thomas Szulevicz, Lektor, Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet.

Gruppen har løst tre opgaver:

- Kvalificering af søgetermer
- Gennemlæsning af listen over de udgivelser, der blev identificeret i litteratursøgningen, og tilføjelse af relevant litteratur, som ikke allerede var fundet i søgningen
- Fagligt review af vidensnotaterne på baggrund af et fastlagt skema.

Kommentering og justering af vidensnotatet

EVA har løbende orienteret STUK om det faglige indhold i vidensnotaterne. STUK er desuden blevet inddraget i produktionen af vidensnotaterne ved at få notaterne til gennemlæsning og kommentering. EVA har tilrettet vidensnotaterne med afsæt i de modtagne kommentarer fra STUK (herunder kommentarer fra læringskonsulenter). I arbejdet med at tilrette vidensnotaterne har EVA haft særligt fokus på, hvordan vidensnotaterne understøtter læringskonsulenternes arbejde og skolernes behov for viden.

Projektgruppe og samarbejdspartnere

Viden Om Klasseledelse er udviklet af en projektgruppe under projektledelse af chefkonsulent Thea Nørgaard Dupont. Designbureauet BGRAPHIC har udarbejdet den grafiske linje og stået for opsætning af vidensnotatet. Illustrationerne er udviklet af det infografiske bureau Ferdio.